Deltaprogramma

DeltaNieuws

Nieuwsbrief | Jaargang 3 | Nummer 6 | November 2013

Inhoud

2-4 | 6,15 **Deltaprogramma breed**
Druk bezocht Deltacongres: “Het Deltaprogramma loopt hartstikke goed.” Deltaviewer online. Agenda.

5-6 | **Zoetwater**
Nationale Bestuurlijke Conferentie Zoetwater: Met zoet aan de slag.

7 | **Veiligheid**
Animatie en poster over waterveiligheidsbeleid.

7-9 | **Nieuwbouw en Herstructurering**
Online-enquête governance en meerlaagsveiligheid. Adviezen coalities Klimaatbestendige Stad.

10 | **Kust**
Afscheid programmadirecteur Emmy Bolsius: Buitenmens op kantoor – maar liever op een sleephopperzuiger.

11 | **Rijnmond-Drechtsteden**
Kansen en de Markt levert belangrijke inzichten op.

12 | **Zuidwestelijke Delta**
Nieuwe programmadirecteur Jan Nathan Rozendaal: “Samen zorgen dat de plannen ook uitgevoerd worden.”

12-13 | **Rivieren**
Rivierengebied op weg naar Deltaprogramma 2015. Terugblik Rivierendag 2013: “We zijn verbonden op doelen.”

14 | **IJsselmeergebied**
Nieuwe programmadirecteur Herbert Bos. Animatie IJsselmeergebied vernieuwd.

Druk bezocht Deltacongres

Minister Schultz van Haegen: “Het Deltaprogramma loopt hartstikke goed”

Minister Schultz van Haegen bij de opening van het vierde Deltacongres. **Foto:** Ruben Jorksveld

De *deltacommunity* groeit: bijna 2000 mensen hadden zich aangemeld voor het vierde Deltacongres op donderdag 7 november in het Beatrix Theater in Utrecht, met discussies en presentaties over allerlei thema’s op het gebied van waterveiligheid, droogte en zoetwater. Veel eensgezindheid en enthousiasme, maar ook oproepen en vragen: “Het wordt tijd voor besluiten en actie!”, “Zullen bestuurders wel over hun eigen schaduw heen kunnen stappen?” en “Hoe betrekken we de burgers erbij?” Het komende jaar wordt het spannend - als de besluiten over de vijf deltabeslissingen moeten worden genomen.

Minister Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu (IenM) opende het congres. “Water heeft een speciaal plekje in mijn hart. (...) Het belangrijkste nu is het toewerken naar de definitieve deltabeslissingen. (...) Ik vind dat het hartstikke goed loopt.” De minister wees er ook op dat het werk op basis van de deltabeslissingen pas echt gaat beginnen. Hoe zorg je dat de positieve energie blijft?”
Vervolgens ontving deltacommissaris Wim Kuijken met een team van negen mannen en een vrouw van het Centraal Planbureau, de Universiteit van Tilburg, TU Delft, Deltares, HKV Consultants, Rijkswaterstaat en het ministerie van IenM de prestigieuze internationale Franz Edelman Award uit handen van de Amerikaanse Anne Robinson (president van de INFORMS), voor het ontwikkelen van een nieuwe rekenmethode voor het berekenen van een economisch optimale bescherming tegen overstromingen. De deltacommissaris lichtte vervolgens toe wat er bereikt is: “We delen nationale doelen en waarden, een belangrijke voorwaarde voor succes. We vormen een eigentijdse overheid. We hanteren een adaptieve aanpak, door rekening te houden met diverse toekomsten.” Verbinden van korte en lange termijn, flexibiliteit en meekoppelkansen vormen de kern. Maar hij gaf ook aan wat er nog gedaan moet worden: de deltabeslissingen, het vormgeven aan de *governance* en de uitvoering. Met het Deltafonds zijn en blijven er middelen en met een actieve deltacommunity kan het werk goed door blijven gaan. Monique Esselbrugge en Ellen Kelder lieten kort zien wat er in respectievelijk de IJsselvechtdelta en het Eiland van Dordrecht bereikt kan worden met slimme combinaties in een meerlaagsveiligheidaanpak.

Dúrven

Drie hoogleraren gingen vervolgens in gesprek over de aanpak, kwaliteitsborging en het omgaan met onzekerheden in de voorbereiding op de deltabeslissingen. Pier Vellinga (Wageningen Universiteit) vond dat door decentraal mee te denken maatwerk en flexibiliteit kon worden geleverd en “meer veiligheid per euro.” Hij constateerde tevreden dat “het Deltaprogramma het eerste overheidsprogramma is dat zich heeft laten reviewen door onafhankelijke wetenschappers.”
Bas Jonkman (Technische Universiteit Delft) vond de nieuwe veiligheidsnormen (met basisveiligheid) op hoofdlijnen goed onderbouwd en “een belangrijke stap in een lang traject” - maar vond wel dat groepsrisico (de kans op veel slachtoffers) nog aandacht behoeft. Chris van Zevenbergen (UNESCO-IHE) zag de uitdaging bij meerlaagsveiligheid niet zozeer in de techniek, als wel in het dúrven: “Zijn bestuurders bereid daarvoor hun nek uit te steken?”

Hierna werden twee leden van het Jeugdwaterschapsbestuur op het podium uitgenodigd, die beiden vrij van school hadden gekregen om bij het congres te kunnen zijn. Met *social media*, als twitter en facebook, kunnen jongeren goed worden betrokken bij waterzaken, vonden zij. Door een druk op een grote rode knop zetten zij vervolgens de Deltaviewer online (zie ook Deltaviewer online).

De bestuurlijke partners in het Deltaprogramma waren ook dit jaar van de partij. Gerard Doornbos (vice-voorzitter Unie van Waterschappen) zag in het komen tot de deltabeslissingen de uitdaging voor de komende tijd. Josan Meijers (bestuurslid Interprovinciaal Overleg) liet aan de hand van een project in Lent bij Nijmegen zien dat je veel weerstand en bezorgdheid kunt keren door veel te communiceren met de omgeving en dat dat ook tot winst leidt. Ina Adema (voorzitter subcommissie Water van de Vereniging Nederlandse Gemeenten) wees op het voordeel van met elkaar in gesprek gaan en samen te werken aan

uitdagingen. “Dan is er veel meer mogelijk dan je op het eerste oog denkt.” Zij waarschuwde ook om er nu snel voor te zorgen dat ook burgers betrokken worden bij het Deltaprogramma. Jan Hendrik Dronkers, directeur-generaal Rijkswaterstaat wees op het belang van haantje de voorste zijn en blíjven bij vernieuwingen. Door projecten multifunctioneel aan te pakken, kun je ook burgers aan het Deltaprogramma binden. “Binding the Dutch.”

Koos van Oord, voormalig hoogste baas van baggerbedrijf Van Oord werd vervolgens in het zonnetje gezet door de deltacommissaris. “Koos heeft vorm en inhoud gegeven aan de topsector Water.” Van Oord deed een oproep aan de aanwezigen om gezamenlijk aan de slag te gaan: “Building with the Dutch!”
Peter Heij (directeur-generaal Ruimte en Water) sloot de ochtend af. “Hoe houden we draagvlak voor de bekostiging op de langere termijn? We moeten de urgentie blijven voeden.”

Tijgers
Burgemeester Aleid Wolfsen van Utrecht opende in de middagpauze de Deltaparade, waar met kleurrijke en interactieve presentaties de stand van zaken van de deltabeslissingen, het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de Nationale Kustvisie werd getoond. Wolfsen pleitte er in zijn openingstoespraak voor om de veiligheidsregio’s scherp te houden. “Een overstroming is een hele grote ramp.”

’s Middags gingen de presentaties en discussies in en met de grote zaal *full steam ahead*. Wiebe Draijer van de Sociaal- en Economische Raad vertelde over zijn ervaringen bij het werken aan het Energieakkoord, waarbij zo’n 47 partijen zijn betrokken. “Af en toe een zelfopgelegde deadline helpt om een beetje druk te zetten op het proces.” Voorzitter Ed Nijpels benadrukte het belang van consistentie en het werken ‘over kabinetten heen’. Belangrijk voor het Energieakkoord, belangrijk voor het Deltaprogramma.
Daarna volgden er drie blokken met korte presentaties van vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties. Voor waterveiligheid waren dat Petra Souwerbren (Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers, directeur ARK) en Fries Heinis (directeur Vereniging Waterbouwers). Souwerbren brak een lans voor meekoppelkansen van water en natuur, maar ook van water en energiewinning. Heinis zag te veel dompteurs oftewel bestuurders, die vooral ‘praten-praten’ en weinig doen. Tijgers (adviseurs) daarentegen willen bouwen. “Laat ze los - en ze maken de mooiste dingen!”
Bij het blok zoetwater zei Siem Jan Schenk (vice-voorzitter LTO Nederland) dat 80% van ons zoete water wordt gebruikt om het zoute water buiten de deur te houden. “We moeten dat zoete water zinnig besteden.” LTO stelt zich actief op in de discussie daarover. Roy Tummers (directeur Water Vereniging Energie, Milieu en Water) vond dat er duidelijkheid moet komen over het aanbod van water. Dat er in het Deltaprogramma gewerkt wordt aan een voorzieningenniveau is een goede zaak. “We moeten alles doen om onze concurrentiepositie te behouden.”

In het derde blok over regionale systemen benadrukte Peter Visser (voorzitter Regionaal Overlegorgaan IJsselmeergebied) het belang van het loslaten van je eigen belang en gezamenlijk op zoek gaan naar wat je wilt. Dat is een groeiproces. Het koppelen van belangen geeft meerwaarde. Jan Boelhouwer (voorzitter klankbordgroep Rivieren) riep bestuurders op toch vooral over hun schaduw heen te stappen. “Kijk naar de oplossing, niet naar het probleem!”

Innovatie(s)
Verderop in de middag aandacht voor innovaties. Marike van Lier Lels (commissaris en adviseur bij diverse organisaties) trapte af: “Als je niet innoveert, ben je geen koploper meer. Innovatie houdt dus nooit op.” Ze wees er ook op dat innovaties nou eenmaal een zaak van lange adem zijn.
In het eerste blok over digitale innovaties in integraal waterbeheer presenteerde Geert Hermans (business developer ZLTO) zijn techniek om ‘precisielandbouw’ te bedrijven met een zo efficiënt mogelijk watergebruik. Onne Rösingh (directielid IJkdijk en directeur INTECH-IDSS) ging in op ‘dijkmonitoring”: met sensortechnieken de dijkveiligheid vergroten, ook toegepast in veenkades. Fons Nelen (directeur Nelen en Schuurmans) liet driedimensionele simulaties zien, waaronder een indrukwekkend ondergelopen Rotterdam, die besluitvorming kan ondersteunen en goed blijkt te werken bij bestuurders.
Het tweede blok ging over technische innovaties in zoetwaterconservering. Koen Zuurbier (onderzoeker bij KWR Waterrecycle Research INstitute) toonde proeven om zoetwater, bijvoorbeeld hemelwater, op te slaan in verticale of horizontale putten, voor later gebruik in de tuinbouw of fruitteelt. Peter Beeldman (projectleider haarbaarheidsstudie bellenpluimen Rijn-Maasmonding) presenteerde het bellenscherm (of bellenpluim) om het binnenkruipen van zout in zoet water tegen te gaan. Peter Vermaat (algemeen directeur Evides Waterbedrijf) liet zien dat uit effluent (gezuiverd rioolwater) prima gietwater kan worden geproduceerd voor irrigatie.
Het laatste blok over innovaties ging over kostenbesparing bij het nieuw Hoogwaterbeschermingsprogramma en het verhoogde veiligheid. Frans van den Berg (coördinator programmabureau dijkversterking, Waterschap Rivierenland) toonde een experiment met geotextiel, om *piping* (het doorsijpelen van water onder een dijk door, waardoor deze verzwakt) tegen te gaan. Chris Griffioen (projectleider Overstijgende Verkenning Piping van Waterschap Salland) zag een andere mogelijkheid om piping tegen te gaan, namelijk door het binnendijks verhogen van het waterpeil. Pieter-Christiaan van Oranje (CEO AGT Nederland) tot slot toonde de Flood Alert App, waarmee bewoners kunnen worden geïnformeerd en gewaarschuwd bij dreigende watersnood.

Hans van der Vlist (voorzitter Adviescommissie Water) sloot het Deltacongres af met een beschouwing op alles wat de revue was gepasseerd. “Er is heel veel gezegd vandaag, maar ook een aantal dingen niet - of tussen de regels. Neem de behoefte van de waterwereld om zich apolitiek te verklaren. Maar waarom? Het gaat immers over enorme beslissingen, en daar gaat de politiek over.” Hij moedigde tot slot iedereen aan om de samenwerking tussen de diverse overheidslagen die partijen in het Deltaprogramma hebben weten te ontwikkelen, de komende tijd waarin de besluiten moeten worden genomen vooral vast te houden.

Veel belangstelling voor het vierde Deltacongres en de Deltaparade in het Beatrix Theater in Utrecht

Foto's: Ruben Jorksveld

Nationale Bestuurlijke Conferentie Zoetwater

Met zoet aan de slag

Deltaprogramma | Zoetwater

Veel belangstelling en partijen op de conferentie over de toekomst van onze zoete water.

Op 30 oktober vond de tweede nationale conferentie van het deelprogramma Zoetwater plaats. In de voormalige Verkadefabriek in Den Bosch kwamen bestuurders en vertegenwoordigers van overheden en gebruikers bijeen. De conferentie 'Met zoet aan de slag' markeert de overgang van de fasen van onderzoek en trechteren, naar die van de uitvoering. Aan de slag gaan betekent dat alle partijen hun rol moeten pakken.

Voor een aantal deelnemers was dat 'zoet' ook letterlijk, want onder leiding van TV-taartenbakker Abel kregen Patrick Poelmann, Ralph de Vries en Siem Jan Schenk namens waterschappen, provincies en landbouw een schort om, om gezamenlijk een indrukwekkende feesttaart af te maken.

Voorzieningenniveau

Na de opening van de conferentie lieten Ans van den Bosch, programmadirecteur Zoetwater, en Peter Heij, directeur-generaal Ruimte en Water ministerie I&M, zien wat het deelprogramma inmiddels bereikt heeft, maar ook wat er nog moet gebeuren in de eindsprint op weg naar de deltabeslissing en het uitvoeringsprogramma Deltaplan Zoetwater. Met deze boodschap gingen de deelnemers uiteen voor twee discussieronden.

In de eerste ronde is het voorzieningenniveau besproken. Met dit instrument maakt de overheid helder met welke hoeveelheid en kwaliteit water gebruikers rekening moeten gaan houden. Dit biedt gebruikers een handelingsperspectief en geeft een basis voor de dialoog tussen overheden en gebruikers om tot een doelmatiger waterbeheer en watergebruik te komen. In de discussies kwamen de nodige beelden en vragen op de tafels over "hoe zo'n voorzieningenniveau er uit gaat zien", "wie wat gaat doen" en "welke kaders vanuit rijk nodig zijn". Tegelijkertijd was er een breed gedeelde positieve verwachting en bereidheid om ermee aan de slag te gaan.

Uitvoering

De tweede discussieronde ging in op de vraag hoe je tot uitvoering moet komen: "wie doet wat" en "wie betaalt wat". De discussie werd gevoerd aan de hand van twee concrete cases. Een case ging over gebieden met een bovenregionale aanvoerroute (West-Nederland) en een over

gebieden zonder aanvoer (hoge zandgronden). Duidelijk werd dat er per gebied een andere aanpak en financieringsarrangement voor de hand ligt. Er zijn echter ook gedeelde elementen, zoals dat ieder zijn verantwoordelijkheid moet nemen, de noodzaak van het zoeken naar synergie en zorgen de verschillende financieringsarrangementen per regio uiteindelijk wel op een vergelijkbare wijze kunnen worden afgewogen. Aan het eind van de discussieronde bleek dat verschillende partijen echt aan de slag willen, onder meer met voorstellen voor een uitvoeringsgericht programmabureau en een heldere prioritering. Bij de afsluiting van de conferentie hebben diverse vertegenwoordigers van regio's, Rijk en gebruikers Bart Parmet, directeur staf deltacommissaris en aanwezig namens de deltacommissaris, toegezegd, om in februari 2014 een voorstel in te dienen voor een concreet uitvoeringsprogramma, inclusief een financieringsarrangement. Hierop reageerde Parmet met:

'Met zoet aan de slag' werd op de conferentie ook heel letterlijk genomen.

"Ook voor zoetwater is het nu oogsttijd en het lijkt een goede oogst te worden." Van den Bosch kon tevreden concluderen dat "(...)het bij 'aan de slag met zoetwater' inmiddels niet meer gaat om 'of' en 'wat', maar over 'hoe'. Er komt nog een drukke periode aan, maar er is voor de deltabeslissing Zoetwater inmiddels een stevige basis gebakken!"

Deltaviewer online

Op 7 november heeft het jeugdwaterschapsbestuur de Deltaviewer online gelanceerd. Veel mensen hebben in musea en bezoekerscentra al kunnen kennismaken met de Deltaviewer. Op veler verzoek, zeker van educatieve instellingen, is de Deltaviewer nu ook online te bekijken, zie www.deltaviewer.nl.

De Deltaviewer is een interactief programma dat ingaat op algemene vragen als wat nu de precieze waterproblemen en –vraagstukken van Nederland zijn en hoe daar in het verleden, heden én de toekomst mee wordt omgegaan. Doel is mensen daarvan bewust te maken. De Deltaviewer is een 3D-applicatie, die op unieke wijze veel informatie op een grafisch aantrekkelijke wijze aanbiedt.

Foto: Jos Braal

Het afgelopen jaar is er veel vraag geweest naar een onlineversie: een op internet beschikbare versie maakt het mogelijk om anders te werken, om bijvoorbeeld studenten zelf met opdrachten aan het werk te zetten. De ervaring is dat op een dergelijke wijze werken een hoger rendement geeft: door actief en bewust te zoeken, maak je je de inhoud beter eigen. Voor meer informatie: www.deltacommissaris.nl/onderwerpen/deltaviewer of info@deltacommissaris.nl.

Animatie en poster over waterveiligheidsbeleid

Deltaprogramma | Veiligheid

Tijdens het Deltacongres presenteerde het deelprogramma Veiligheid een animatie en een poster, om het nieuwe waterveiligheidsbeleid goed uit te leggen. Hieronder een beeld uit de animatie en de inhoud van de poster. Beide staan op Deltaweb.

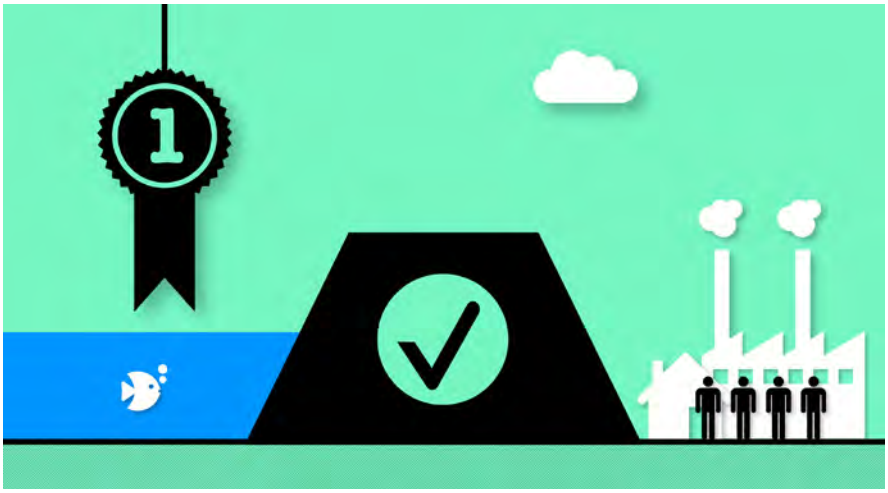

Doet u mee?

Online-enquête over governance en meerlaagsveiligheid

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

Het Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering heeft de ambitie om waterveiligheidsbeleid meer ruimtelijk te maken en ruimtelijk beleid meer waterrobuust te maken. Het concept meerlaagsveiligheid is uitgangspunt Meerlaagsveiligheid gaat uit van verschillende maatregelen: preventie, zoals dijkverhoging (laag 1), ruimtelijke ordening (laag 2) en rampenbeheersing (laag 3).

Om een breder beeld te krijgen hoe meerlaagsveiligheid in de praktijk wordt gewaardeerd en welke opvattingen er bestaan over kansrijke toepassingen doen Deltares en Erasmus Universiteit Rotterdam in opdracht van DPNH onderzoek naar vraagstukken rond de governance van meerlaagsveiligheid.

Hiervoor is een online-enquête ontwikkeld. De resultaten hiervan geven input aan het besluitvormingsproces waarin de juiste keuzen zijn gemaakt voor de implementatie van de verschillende elementen van meerlaagsveiligheid. Dit leidt in 2014 tot een breed gedragen Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie en input voor de Deltabeslissing Waterveiligheid en Zoetwater.

Wij hopen dat zoveel mogelijk mensen de enquête invullen. Doet u mee? U vindt de enquête over governance rond meerlaagsveiligheid hier. Het invullen ervan kost ongeveer 15 minuten. Graag de ingevulde enquête vóór 22 november terug sturen. Als dank voor uw medewerking verloten wij onder de respondenten:

- 3 exemplaren van het boek Zoet & Zout
- 3 exemplaren van de Bosatlas van ondergronds Nederland
- 3 exemplaren van het boek Kijk op waterveiligheid

Coalities Klimaatbestendige Stad overhandigen adviezen aan deltacommissaris

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

Wateroverlast in Bodegraven. **Foto:** KNMI

Half oktober viel er in een weekend in de provincies Zeeland, Zuid-Holland en Utrecht evenveel regen als normaal in de hele maand oktober. Het gevolg: water in huizen en bedrijven en veel water op straat. Zo'n gebeurtenis zal rond 2050 ongeveer twee keer zo vaak optreden, zegt het KNMI. De 'coalities Klimaatbestendige Stad' hebben deltacommissaris Wim Kuijken adviezen overhandigd hoe overheden, bedrijven en burgers zich op klimaatverandering kunnen voorbereiden.

De meeste regen viel tussen zaterdagavond 12 oktober en zondagavond 13 oktober in Zuid-Holland: op sommige plaatsen ruim 120 mm. In een veel groter gebied van Zeeland, Zuid-Holland en Utrecht viel opgeteld 75 mm regen of meer. Zulke neerslaghoeveelheden in een etmaal op deze schaal komen minder dan eens per dertig jaar voor.

Zo'n extreme neerslaggebeurtenis als afgelopen weekend heeft in het huidige Nederlandse klimaat een twee keer grotere kans, om voor te komen dan een halve eeuw geleden. De KNMI klimaatscenario's laten zien dat in Nederland weersituaties met veel neerslag vaker kunnen voorkomen in het najaar. De scenario's berekenen een 10 tot 15 procent toename in extreme neerslaghoeveelheid.

Manifest Klimaatbestendige Stad

Donderdag 3 oktober werd in Den Bosch het Manifest Klimaatbestendige Stad 'Nú bouwen aan de stad van de toekomst' overhandigd aan deltacommissaris Wim Kuijken en aan Luzette Wagenaar-Kroon, burgemeester van Waterland en lid van de bestuurlijke VNG-commissie Water. Dit manifest over de klimaatbestendige stad bevat de adviezen die de afgelopen maanden zijn opgesteld door vier 'coalities' van mensen uit overheden en bedrijfsleven, te weten: openbare ruimte en groen, bouw en stedelijke ontwikkeling, stedelijk water en infrastructuur. De adviezen zijn gericht op het klimaatbestendig maken van steden in de toekomst. Dit is onderdeel van de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Volgens de coalities zijn vier zaken cruciaal bij het bouwen aan een klimaatbestendige stad:

- **Stresstest:** verken de lokale/regionale kwetsbaarheid van het stedelijk gebied en de blootstelling aan extreem weer;
- **Adaptatiestrategie:** bepaal de eigen en de gezamenlijke ambities en formuleer een uitvoeringsstrategie voor zowel de korte als de lange termijn;
- **Doorwerking:** vertaal de strategie consequent door in alle sectorale en integrale plannen (beleid, realisatie en beheer);
- Een vierde meer bijzonder element is het **voorkomen van schade** aan gebouwen en infrastructuren als gevolg van grondwatertekorten.

De deltacommissaris was onder de indruk van het vele werk dat was gedaan. Er is nu veel bekend over het vraagstuk en er zijn veel acties benoemd. Hij benadrukte het belang van scherpe keuzes en het uitwerken van de vier cruciale zaken tot acties samen met betrokkenen. De vraag is nu vervolgens hoe we dit voor elkaar krijgen, aldus de deltacommissaris. Hij kijkt uit naar het advies van de stuurgroep Nieuwbouw en Herstructurering hierover. Is een intentieverklaring voldoende of moet er een bestuursovereenkomst komen? Of moeten we zaken in regelgeving vastleggen? Daarover wil hij de komende maanden graag meer helderheid krijgen. Voor de deltacommissaris staat vast dat we op basis van de analyses en het prima materiaal dat er nu ligt de vrijblijvendheid voorbij moeten.

In het DP2015 zal de deltacommissaris daarom een voorstel formuleren voor de aanpak van de klimaatbestendige stad als onderdeel van de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie.

Symposium De oogst van de Proeftuinen

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

Proeftuinlocatie in Hoofddorp. **Foto:** Martien Versteegh

Op 10 oktober werd door het Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering (DPNH) het symposium 'De oogst van de proeftuinen' georganiseerd. In dit symposium werden de eerste contouren van de deltabeslissing Ruimtelijk Adaptatie gespiegeld aan de in de proeftuinen opgedane praktijkervaring.

Bij een proeftuin schuiven alle betrokken partijen bij het te ontwikkelen gebied - van waterschap tot bewonersorganisatie - aan en gaan samen ontwerpend op zoek naar de best mogelijke oplossingen. DPNH heeft de afgelopen jaren 26 van deze proeftuinen uitgevoerd. Op al deze locaties spelen vraagstukken rond klimaatbestendigheid, waterrobuuste inrichting en/of meerlaagsveiligheid. DPNH gebruikt de proeftuinen om ideeën en instrumenten te testen en input te krijgen uit de praktijk, en geeft tegelijk een impuls aan het lokale proces, waardoor breed gedragen oplossingen op tafel komen en deelnemers elkaar in het vervolgtraject beter weten te vinden.

Buiten eigen kaders

Op het symposium werd aan de deelnemers gevraagd wat voor hen de meerwaarde was van het inzetten van een proeftuin. Maar ook, waar ze in de dagelijkse praktijk tegenaan lopen bij de uitvoering van de plannen en waar in de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie nadrukkelijk aandacht voor moet komen.

Over de methodiek van ontwerpend onderzoek zijn de deelnemers aan het symposium over het algemeen erg enthousiast. Die daagt mensen uit om buiten hun eigen kaders te denken, waardoor een breder beeld ontstaat van de problematiek. Op basis daarvan kon vervolgens bewust gezocht worden naar combinaties van maatregelen die voor iedereen een oplossing boden. Ook met het ontwikkelen van de deltabeslissing is DPNH op de goede weg, maar de plannen kunnen wat de deelnemers betreft nog verder aangescherpt. Hun advies was om naast overheden ook marktpartijen en burgers nadrukkelijk te betrekken bij de ontwikkeling van een klimaatbestendige en waterrobuuste leefomgeving. Die ontwikkeling vraagt om een omslag in denken: om planning op een langere termijn, om een open houding van alle betrokken partijen en om bewustwording van de risico's die ondervangen moeten worden en van de kansen die een brede aanpak biedt.
Meer informatie over de proeftuinen vindt u op www.dpnhvoorbeeldenboek.nl.

Afscheid programmadirecteur Emmy Bolsius

Buitenmens op kantoor – maar liever op een sleephopperzuiger

Deltaprogramma | Kust

"Het is mensenwerk om een Deltaprogramma voor elkaar te krijgen."

Vier jaar lang leidde zij het deelprogramma Kust. Ze verlaat het programma, omdat haar leeftijd dit dicteert. Met een beetje pijn in het hart, maar "trots op wat we bereikt hebben. Alles wat we gedaan hebben, de deltabeslissingen, de jaren werk – en nu moet het allemaal op één A4'tje". Emmy Bolsius lacht erom.

Haar kamer op de vierde verdieping aan de Nieuwe Uitleg begint leeg te raken. "Alleen de doos met thee neem ik nog mee". Haar eenjarige kleinzoon gaat zeker een rol spelen als zij op 29 november de deur achter zich dichttrekt. Op de vraag wat de rode draad door haar carrière is, antwoordt ze resoluut: "Buiten."

Buiten?
Bolsius: "Ik heb altijd gewerkt op het gebied van landbouw, landelijke gebieden, landschap, recreatie. Dat heb ik in de loop van de jaren negentig vervangen door de Noordzee en kust. Ik ben een buitenmens. Ik hou van zon, zee en water en niet binnen opgesloten zitten."

Maar je zit op een kantoor, hebt altijd een kantoorfunctie gehad…
Bolsius: "Ja, maar de kans om op een sleephopperzuiger terecht te komen is hier toch altijd groter dan wanneer ik me met asfalt bezig zou houden."

Wat zijn de successen uit je 36-jarige loopbaan?
Bolsius: "Ik zat bij de Rijksplanologische Dienst en werd gevraagd bij de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) te komen werken. Met een ton op zak kon ik werken aan het rapport *Grond voor Keuzen*, een landschap- en natuurstructuur. Natura 2000 en de landschappelijke hoofdstructuur, waar de Raad van Europa zich mee bezig houdt, zijn er een direct gevolg van. Ik vond het heerlijk om mijn creativiteit en denkkracht te kunnen gebruiken. Het uitvoeren van wat een ander verzonnen heeft, vind ik minder."
Emmy Bolsius trekt de parallel met haar passie, schilderen. "Werken en schilderen zijn eigenlijk identiek. Je begint met een leeg doek en je hebt materiaal. Daarmee ga je aan de slag. Je wordt gevraagd te solliciteren en daarin krijg je de vrije hand om … een gordiaanse knoop te ontwarren. Dat was bij de WRR, maar ook bij het deelprogramma Kust. We begonnen met een paar grove contouren, hebben daar inhoud aan gegeven en op een gegeven moment staat er iets. Als ik bijna klaar ben met een doek, neem ik afstand en kijk ik met de blik van de toeschouwer. Hierbij word ik geholpen door een groepje 'ogen' van vijf mensen die naar het doek kijken. Zij helpen mij afstand te nemen. Zij beschrijven objectief wat ze zien – 'veel rood hier, weinig geel daar.' Daarmee ga ik verder; ik wil met mijn schilderij tot maximale zeggingskracht komen."

Hoe vertaal je dit naar je werk en wie zijn hier je 'ogen'?
"Na een lange periode van vorsen moet je stoppen met studeren en analyseren. De eerste versie van de Nationale Visie Kust is dat schilderij. De 'ogen' waren van de stuurgroep, de agendacommissie en de andere programmadirecteuren. Kustverdediging en ruimtelijke ontwikkeling, strategie en uitvoering – het is voortdurend schakelen tussen hoog en laag abstractieniveau. Met name de mensen van Atelier Kustkwaliteit kijken naar een lokaal schaalniveau en kunnen het verband leggen met het hogere niveau. Zij hebben mij erg gestimuleerd en geholpen in het afstand nemen."

Wat zijn de resultaten van het werk van het deelprogramma Kust?
Bolsius: "Belangrijk resultaat is dat technisch heel veel mogelijk is. Maar belangrijker is het betrekken van de juiste mensen, om wat mogelijk is ook echt waar te maken. En dan kom je op het terrein van gunnen. Ik geloof niet dat de wereld draait om geld, maar om sympathie en antipathie. Op grond van sympathie lever je creativiteit en denkkracht. Het smeermiddel om daar iets op te organiseren is geld. Maar bovenal: reik elkaar de hand!"

Wat wil je je opvolger meegeven?
"Dat het allemaal mensenwerk is. Het gaat niet om de partijen, niet om wetenschappelijke precisie, niet om bestuurlijke formules. Het is mensenwerk om een Deltaprogramma voor elkaar te krijgen. En dat in een sfeer waarbij iedereen het gevoel heeft: 'Dit is *fun* om aan te werken.'

Tot aan de deltabeslissingen in Deltaprogramma 2015 neemt Ivette Meijerink het stokje van Emmy Bolsius over.

Kansen en de Markt levert belangrijke inzichten op

Deltaprogramma | Rijnmond-Drechtsteden

Op woensdag 9 oktober vond de tweede en afsluitende 'sponsorenbijeenkomst' Kansen en de Markt plaats. Onder de noemer Kansen en de Markt inventariseert het deelprogramma Rijnmond-Drechtsteden de kansen, om regionale ruimtelijke plannen en ruimtelijke economische ambities te koppelen aan de opgaven van het Deltaprogramma.

Onder de vlag van *Kansen en de Markt* hebben zo'n vijftig toonaangevende bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zich gebogen over concrete cases en oplossingen. In vijf verschillende 'thematafels' is samenwerking tussen overheid, markt, kennisinstellingen en maatschappelijke partijen tot stand gebracht. De voorzitters van de thematafels en de beleidsverantwoordelijken (oftewel sponsoren) bespraken de resultaten.

Meerwaarde andere functies

Zij concluderen dat koppeling van waterveiligheid met andere functies, zoals wonen, economie, natuur en energie, meerwaarde biedt. Het raamwerk van het MIRT-spelregelkader geeft goede mogelijkheden om deze koppeling te borgen. Al blijft het volgens Henry Meijdam, voorzitter van de thematafel Dijk & Stad, lastig ruimte en waterveiligheid te koppelen aan stedelijke ontwikkeling. Als belangrijkste oorzaak noemt hij het ontbreken van één verantwoordelijke partij. Hardinxveld-Giessendam (Alblasserwaard en Vijfherenlanden) en Merwe-Vierhavens (Rotterdam) zijn concrete pilots om te zoeken naar een werkbare oplossing. Corné Nijburg, voorzitter van de thematafel Buitendijks ontwikkelen, constateert dat het gesprek tussen de belanghebbende partijen bij de herontwikkeling van een gebied – namelijk waterschap, gemeente en ontwikkelaar – niet automatisch op gang komt. Een mooie pilot is de Kop van Feijenoord. Er is op dit moment geen urgentie om deze buitendijkse locatie te herontwikkelen. Maar door in deze wijk te investeren in de sociale veiligheid, wordt het gebied aantrekkelijk voor woningbouwontwikkeling. In deze plannen kan dan rekening gehouden wordt met de gevolgen van eventuele overstromingen in het gebied.

Bereikbaarheid Rotterdamse haven

De thematafel Mainport & Greenport heeft gekeken naar de mogelijkheden om de Nieuwe Waterweg te verdiepen tot aan de Botlektunnel in combinatie met een robuust zoetwatersysteem. Martin van der Does de Bye, voorzitter van de thematafel, concludeert dat het economisch perspectief er goed uit ziet en vooral baten oplevert voor individuele bedrijven in het Botlekgebied. Hij hoopt dat er ook aan private zijde aandacht is voor investeringen om een goede zoetwatervoorziening te realiseren.

Casussen leerzaam

Het werken met casussen was leerzaam en biedt perspectief voor het nieuwe werken met waterveiligheid. Corné Nijburg: "Partijen komen eerder aan tafel als concrete casussen centraal staan."
Een concrete pilot wordt ingebracht door Huib de Vriend, voorzitter van de thematafel Ecologie & Recreatie. Hij wijst op de mogelijkheden om met natuur en ecologie bij de Wieldrechtse Zeedijk de waterveiligheid op het Eiland van Dordrecht te vergroten. Vegetatie aan de rand van een kering dempt golven, waardoor de dijk veiliger wordt. Tegelijkertijd wordt het gebied daardoor voor recreatie interessanter. Dit is bij veel meer dijktrajecten binnen Rijnmond-Drechtsteden toe te passen.
De thematafel Energie & Water heeft, onder voorzitterschap van Louis de Quelerij, gezocht naar kansen in de combinatie van integraal waterbeheer en energiewinning uit water. Dit leidde tot het idee van de 'smart polder' en een voorstel om een business case te maken voor bijvoorbeeld het gemaal Parksluizen bij Rotterdam, waarin wordt uitgewerkt hoe de energiepotentie van het gemaal kan worden benut. Door het gemaal in te richten als duurzame koude centrale, kan het dienst doen als leverancier van thermische energie voor nabij gelegen bedrijven en huishoudens.

De deelnemers aan de bijeenkomst zijn blij met de oogst: de thematafels hebben belangrijke inzichten opgeleverd, waarmee alle betrokken partijen hun voordeel kunnen doen bij het implementeren van de voorkeurstrategie. En nu de volgende stap: doen!

Onder de vlag van Kansen en de Markt hebben vijftig toonaangevende bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zich gebogen over concrete cases en oplossingen. Op de foto de Maasvlakte. **Foto:** Theo Bos

“Samen zorgen dat de plannen ook uitgevoerd worden”

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

Jan Nathan Rozendaal is sinds 1 november de nieuwe programmadirecteur van deelprogramma Zuidwestelijke Delta. Hij stapt in op een cruciaal moment in het proces. “Inhoudelijk zijn we al heel ver. De uitdaging is nu: alles goed bij elkaar brengen tot een integraal eindadvies.”

Rozendaal (36 jaar) volgt Martie van Essen op, die om gezondheidsredenen haar werkzaamheden moest stopzetten. Hij studeerde Planologie en Bestuurskunde in Wageningen en werkte de afgelopen jaren voor de provincie Zuid-Holland. “Ik houd me vooral bezig met bestuurlijke samenwerkingsverbanden. Recent was ik onder andere hoofd Waterbeleid en –veiligheid. Doel was om te komen tot een bestuurlijke samenwerking tussen de provincie en de waterschappen en het realiseren van een gezamenlijke agenda. In alles wat ik doe, zoek ik naar samenwerking.

Mijn *drive* is steeds ervoor zorgen dat we samen ook echt iets voor elkaar krijgen. Dat trekt me ook aan in mijn nieuwe opdracht: wat er al is bijeenbrengen en dan de boer op met ons verhaal. De bestuurlijke consultatie van december tot en met maart volgend jaar is een belangrijke fase. Hoe krijgen we de maatschappelijke organisaties en ondernemers zover dat ze gaan meedoen, meefinancieren zelfs?”

Kort, maar intensief

De opdracht van Rozendaal duurt een jaar. “Dat is kort, maar ik hoop veel te kunnen doen. Samen met de andere programmamanagers – die onder meer werken aan het opstellen van de rijksstructuurvisie en het maken van concrete en bindende afspraken over de financiering van projecten – wil ik intensief werken aan een sterk, integraal eindadvies voor de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta. En meedenken over hoe het hierna verder gaat. In die volgende fase vervul ik misschien geen actieve rol meer, maar ik wil wel adviseren over hoe we alle strategieën gaan implementeren en uitvoeren. Het mooie aan het deelprogramma Zuidwestelijke Delta is dat we de kans hebben om de korte en de lange termijn met elkaar te verbinden. We kunnen er dus voor zorgen dat er straks ook écht iets gebeurt.”

Jan Nathan Rozendaal is de nieuwe programmadirecteur van Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta.

Rivierengebied op weg naar Deltaprogramma 2015

Het Deltaprogramma werkt aan veiligheid tegen overstromingen en een goede zoetwatervoorziening op lange termijn. Het deelprogramma Rivieren heeft een Rivierenmagazine 2013 en een korte film gemaakt. Hierin kunt u lezen en zien wat de partners binnen het Deltaprogramma Rivieren - Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen - het afgelopen jaar hebben gedaan en wat er het komende jaar te gebeuren staat.

Ga naar Rivierenmagazine 2013

Ga naar Film Deltaprogramma Rivieren *Op weg naar Deltaprogramma 2015*

Terugblik Rivierendag 2013: “We zijn verbonden op doelen”

Deltaprogramma | Rivieren

Veel energie en gezamenlijkheid. Trots op wat er in zo’n korte tijd is bereikt. Maar ook oog voor de discussie over nieuwe normering en knelpunten op weg naar de uitvoering. Zo laat de derde Rivierendag zich omschrijven, die op 25 september plaatsvond in Theater de Maaspoort in Venlo. Organisator deelprogramma Rivieren kijkt terug op een geslaagde ontmoetingsdag.

Veel belangstelling voor de derde Rivierendag van afgelopen 25 september.

De ruim 250 deelnemers kregen een gevarieerd programma voorgeschoteld, bestaande uit inspirerende lezingen, een sessie over de nieuwe veiligheidsbenadering, regionale sessies, een excursie langs de nabijgelegen hoogwatergeul Raaijweide en een netwerklunch. Ook werden twee primeurs gepresenteerd: een film, die in een notendop uitlegt waar het deelprogramma Rivieren aan werkt en het Rivierenmagazine 2013, waarin betrokkenen vertellen wat er is bereikt en nog moet gebeuren.

Retentie en kwaliteit

Veelbesproken onderwerpen waren de nieuwe normering, retentie en kwaliteit. In de sessie Waterveiligheid werd benadrukt dat de technische analyses een hulpmiddel zijn om tot goede normen te komen en dat nog gecheckt wordt of de regio’s zich ook herkennen in dit beeld. Bij retentie werd onder andere de vraag gesteld of dit nu een lokale of een landelijke afweging is. En bij ruimtelijke kwaliteit werd stilgestaan bij de mogelijkheden voor gezamenlijke financiering.

Netwerk

“Het is lastig om de ingewikkelde materie van het nieuwe veiligheidsaanpak op een simpele manier uit te leggen; hier ligt nog een communicatieopgave voor ons allemaal,” zei Bart Parmet, directeur staf deltacommissaris, tijdens de afsluitende paneldiscussie. Josan Meijers, gedeputeerde Gelderland, wees op de kracht van het Deltaprogramma: het netwerk dat is opgebouwd. “Dit moeten we blijven benutten. Juist in de uitvoering.” “Laten we het eindbeeld voor ogen houden,” merkte Patrick van den Broek, gedeputeerde Limburg, op. “We zijn verbonden op doelen en zitten samen aan tafel, wetende dat we eruit moeten komen. Zo moeten we verder gaan, om een volgende ramp te voorkomen.” Tijdens de borrel vatte een gemeentebestuurder het nut van de dag als volgt samen. “Deze dag geeft mij een helikopterview en een goed gevoel over wat we bereikt hebben. Het herinnert me eraan, waar we het samen voor doen.”

Lees het complete verslag hier.

Herbert Bos, nieuwe programmadirecteur

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

Herbert Bos, de nieuwe programmadirecteur van deelprogramma IJsselmeergebied.

Herbert Bos is sinds 1 september 2013 de nieuwe programmadirecteur van het deelprogramma IJsselmeergebied. Hij volgde Hetty Klavers op, die dijkgraaf is geworden van Waterschap Zuiderzeeland.

De opdracht die Bos heeft gekregen is tweeledig. Enerzijds moet hij een advies voor de deltabeslissing IJsselmeergebied opstellen en de inbedding hiervan in de regionale strategie verzorgen. Anderzijds moet hij de aanzet geven om deze regionale strategie ook daadwerkelijk van de grond te krijgen. “Mijn opdracht is daarmee wezenlijk meer dat het afronden van het werk van de afgelopen vier jaar,” aldus de nieuwe programmadirecteur. “Als de deltabeslissingen zijn vastgesteld, moeten we aan de slag om de strategie te implementeren en uit te voeren. Volgend jaar leveren we ons advies voor het IJsselmeergebied op. Je zou kunnen zeggen dat we dan klaar zijn, maar niets is minder waar. Het werk begint dan pas!”

Personalia

Herbert Bos is afkomstig van de provincie Overijssel, waar hij laatstelijk programmamanager was. “Al van jongs af aan ben ik geboeid door water. Als kind speelde ik eindeloos met water en zand in het bos voor ons huis in Dalfsen. Dat heeft zich doorgetrokken in mijn opleiding en professionele leven, in binnen- en buitenland. Aan mijn kinderen probeer ik het belang van water en de goede zorg ervoor ook bewust door te geven.” Bos woont samen met Marijke Jaarsma en heeft twee kinderen: Isa en Gijs.

Animatie IJsselmeergebied vernieuwd

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

Het deelprogramma IJsselmeergebied maakte dit voorjaar een animatie die in vogelvlucht laat zien hoe het watersysteem in het gebied werkt. De animatie is onlangs verbeterd en uitgebreid met informatie over de stand van zaken van de strategie in aanloop naar DP2014, waarmee overheden en maatschappelijke organisaties het IJsselmeergebied veilig willen houden en willen blijven zorgen voor voldoende zoetwater. Zo blijft het gebied veilig en veerkrachtig.

De animatie is te vinden op youtube.com. Van de animatie is ook een hand out gemaakt.

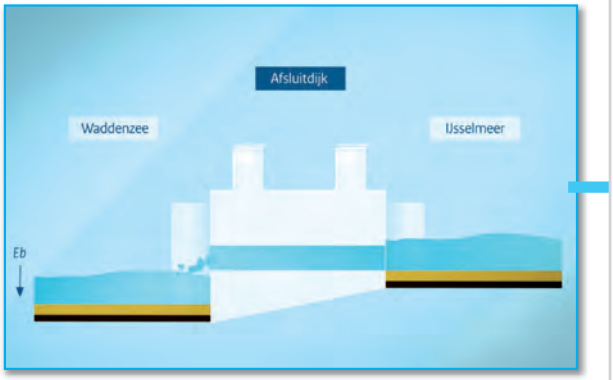

De aanleg van de Afsluitdijk heeft gezorgd voor veiligheid. Tegelijkertijd is het IJsselmeergebied ons belangrijkste zoetwaterreservoir geworden voor het gebied ten noorden van de lijn Amsterdam-Zwolle. Het IJsselmeergebied is belangrijk voor recreatie, natuur, landbouw, visserij, scheepvaart en cultuurhistorie. Het IJsselmeergebied wordt gevoed met water uit de IJssel, uit de omliggende gebieden en door neerslag. We zorgen goed voor dit gebied door het waterpeil op een veilig niveau te houden. We lozen overtollig water in de Waddenzee door middel van spuien. Zo doen we dat al 80 jaar.

De Houtribdijk, tussen Lelystad en Enkhuizen. **Foto:** Theo Bos

Agenda

Belangrijke data Deltaprogramma

2013

28 november	Stuurgroep Deltaprogramma

2014

Januari - maart	Bestuurlijke informatieronde
24 april	Stuurgroep Deltaprogramma
April-mei	Bestuurlijke consultatie
4 juni	Stuurgroep Deltaprogramma
3 juli	Nationaal Bestuurlijk Overleg
16 september	Prinsjesdag aanbieden DP 2015 aan parlement
5 november	Deltacongres

Dit is DeltaNieuws jrg 3, nr 6, de nieuwsbrief van het Deltaprogramma. Met DeltaNieuws kunt u de ontwikkelingen binnen het Deltaprogramma volgen. Op weg naar de volgende rapportage over het Deltaprogramma staan de definitieve voorstellen voor deltabeslissingen en voorkeursstrategieën voor de waterveiligheid en zoetwatervoorziening centraal. De komende tijd kunt u de ontwikkeling van strategieën en deltabeslissingen volgen. DeltaNieuws verschijnt elke twee maanden. Het volgende nummer verschijnt rond 5 december.

Deltaprogramma
Doel van het Deltaprogramma is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoog water en te zorgen voor voldoende zoet water.
Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kennisinstituten.

Wilt u reageren of zich afmelden als abonnee?
Mail naar nieuwsbrief@deltacommissaris.nl

Dit is een uitgave van het
Deltaprogramma
Postbus 90653 2509 LR DEN HAAG
www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma of www.deltacommissaris.nl
November 2013

Foto voorpagina: Storm bij de havenhoofden van Scheveningen.
Foto: Tineke Dijkstra/Hollandse Hoogte